

הוספה
מיוחדת

עמ' כב

לכה את עצבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

גליון תרטז

ערש"ק פרשת וירא ה'תשע"ח

ויגש אברהם - לאיפה ניגש?

ה"צחוק" בעבודתו של יצחק

גדר מצות הכנסת אורחים

הזריזות נעלית מהעקידה עצמה

אור
החסידות

פתח דבר

בעז"ה.

לקראת שבת קודש פרשת וירא, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את קונטרס 'לקראת שבת' (גליון תרטו), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ולפעמים בעת העיבוד הושמט ריבוי השקו"ט בפרטי הענינים והרחבתם עם המקורות כפי שהם מופיעים במקורם [ובפרט במדור "חידושי סוגיות", שמופיעים כאן רק עיקרי הדברים], ויש להיפך, אשר הביאורים נאמרו בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

ויה"ר שנוזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה'", ונוזכה לשמוע תורה חדשה, תורה חדשה מאתי תצא, במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

מכון אור החסידות

סניף ארץ הקודש
ת.ד. 2033
כפר חב"ד 6084000
03-738-3734
Likras@likras.org

Or Hachasidus

Head Office
1469 President St. #BSMT
Brooklyn, NY 11213
United States
(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם
טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

תוכן הענינים

ה..... מקרא אני דורש

"ויגש אברהם" - לאיפה ניגש?

מדוע מוכיח רש"י שניגש אברהם למלחמה, לפיוס ולמלחמה ממקומות אחרים במקרא,
בעוד שאפשר להוכיח כן מהכתובים כאן עצמם? / ביאור פירוש רש"י על "ויגש אברהם"
- שמשמעותו הגשה רוחנית והכנה לדבר שעומד לעשות

(ע"פ לקוטי שיחות ח"י עמ' 55 ואילך)

ח..... פנינים עיונים וביאורים קצרים

ריפוי אברהם אבינו ע"י הקב"ה / ויתור למען הוולף

ט..... יינה של תורה

ה"צחוק" והתענוג בעבודתו של יצחק

עבודת אברהם ב"המשכה" ועבודת יצחק ב"העלאה" / מסירת נפשו של יצחק בחפירת
הבארות / על ידי עבודת יצחק דווקא נעשה ה"צחוק" והתענוג למעלה / דווקא יצחק נולד
ב"תמימות" / "לחפור" עד שיצליח למצוא ה"מים" אצל זולתו

(ע"פ לקוטי שיחות ח"א עמ' 27 ואילך)

יד..... פנינים דרוש ואגדה

הכנסת אורחים רוחנית / הכנסת אורחים בגיל' תשעים ותשע

טו..... חידושי סוגיות

גדר מצות הכנסת אורחים

ידייק בדברי הרמב"ם שהדגיש רק מצות ליווי ולא שאר חיובים שבהכנסת אורחים, ויסיק
במצות הכנסת אורחים יש גדר שונה משאר מצוות גמ"ח - שנוגע בגוף המצוה גם היחס
והדאגה שמביע המארח כלפי אורחו, ולא רק מילוי צרכיו

(ע"פ לקוטי שיחות חכ"ה עמ' 70 ואילך)

יח..... תורת חיים

הזריזות בעבודת ה'

וישכם אברהם בבקר ויחבש את חמורו (וירא כב, ג)

כ..... דרכי החסידות

חסידות לזהטת

כב..... הוספה - שיחות קודש

עבודת ההשתוות

לקט דברות קודש אודות עבודת ההשתוות - שו"ת ה' לנגדי תמיד

מקרא אני דורש

ביאורים ופירושים בפשוטו של מקרא

"ויגש אברהם" – לאיפה ניגש?

מדוע מוכיח רש"י שניגש אברהם למלחמה, לפיוס ולמלחמה ממקומות אחרים במקרא, בעוד שאפשר להוכיח כן מהכתובים כאן עצמם? / ביאור פירוש רש"י על "ויגש אברהם" – שמשמעותו הגשה רוחנית והכנה לדבר שיעומד לעשות

א. בפרשתנו מסופר אודות דברי הקב"ה לאברהם בענין "זעקת סדום ועמורה כי רבה", שלכן רצה להשחיתם ולעשות בהם "כלה" (יה, כ-כא), ובהמשך לזה מספר הכתוב (יה, כג ואילך): "ויגש אברהם ויאמר, האף תספה צדיק עם רשע. אולי יש חמשים צדיקים בתוך העיר, האף תספה ולא תשא למקום למען חמשים הצדיקים אשר בקרבה" – וממשיך בהדין ודברים שהיו בין אברהם להקב"ה בבקשה להציל את ערי הכנע שנגזרה עליהן כליה.

ובפירוש רש"י העתיק תיבות "ויגש אברהם", ומפרש: "מצינו הגשה למלחמה – 'ויגש יואב וגו'; והגשה לפיוס – 'ויגש אליו יהודה'; והגשה לתפלה – 'ויגש אליהו הנביא'. ולכל אלה נכנס אברהם: לדבר קשות, ולפיוס, ולתפלה".

ב. והנה, בפירוש דברי רש"י לפי פשוטם – היכן מצינו שנכנס אברהם לכל שלושת הדברים – כבר האריכו במפרשים (רא"ם. גור אריה. מהרש"ל. ועוד), ונקודת הענין:

לדבר קשות – הכוונה לדברי אברהם שנאמרו בסגנון של תמיהה וגערה כביכול: "האף תספה צדיק עם רשע?! (פסוק כג).

פיוס – יש שפירשו שהכוונה למה שאמר אברהם: "הנה נא הואלתי לדבר אל ה' ואנכי עפר ואפר", שדברים אלה נאמרו בלשון רכה ובהכנעה כו'; אולם פשטות הענין

של דברי פיוס הם דיבורים המדגישים מעלתו וגדולתו של זה שמפייסים אותו, ולכן נראה כהפירוש שהכוונה היא למה שאמר אברהם "חַיִּילָה לָךְ מַעֲשֵׂוֹת כְּדַבֵּר הַזֶּה" (פסוק כה), ופירש רש"י "חַיִּילָה הוּא לָךְ", שבזה מפייס אברהם את הקב"ה כביכול, שאין מתאים לו לעשות דבר זה לפי ערך גדולתו וקדושתו.

תפילה – גם בזה יש כמה פירושים, אך (בהמשך להנ"ל) נראה מחזור כהפירוש שהכוונה לתחילת הדברים שאומר אברהם בסגנון של תפילה ובקשה: "הנה נא הוא־לתי לדבר אֵל ה' ואנכי עפר ואפר וגו'" (פסוק כז).

ג. אמנם צריך ביאור:

כיון שזה שאברהם נכנס לכל שלושת הענינים מפורש הוא מיד בהמשך הכתובים ע"א, למה הוצרך רש"י "להביא ממרחק לחמו" – מכתובים במקומות אחרים שבהם רואים את משמעות ענין ה"הגשה"?

ומאידך, דוקא את הכתובים על אתר שמהם ראייה מוכחת על זה שאברהם השתמש בכל שלושת הענינים – לא הביא רש"י כלל ועיקר! [ובפרט שכאמור אין זה ברור כ"כ למה בדיוק הכוונה, ולכן נחלקו בזה המפרשים, ולמה איפוא סתם רש"י ולא פירש?] גם יש להבין, מדוע רש"י משנה מלשון הכתוב "ויגש אברהם" וכותב "ולכל אלה נכנס אברהם" (כן היא הגירסא ברוב הדפוסים) – והיה לו לומר "ולכל אלה ניגש אברהם"?

ד. והביאור בזה:

לפני "ויגש אברהם" נאמר: "ואברהם עודנו עומד לפני ה'". הרי מפורש שלא זו אברהם ממקומו "לפני ה'", ולפי זה אין לפרש "ויגש אברהם" שלאחרי זה במשמעות של הגשה כפשוטה, העתקה ממקום למקום; ובהכרח לומר שמובנה "הגשה" ותנועה רוחנית – שיצא ממצב ומעמד נפשי מסויים ו"נכנס" למצב חדש.

וזהו הדגשת רש"י "ולכל אלה נכנס אברהם" – היינו, שעוד קודם שאמר את דבריו לפני הקב"ה, כבר "נכנס אברהם" במצב חדש להיות מוכן ומזומן "לדבר קשות ולפיוס ולתפילה".

ומכיון שעיקר כוונתו להדגיש ש"לכל אלה נכנס אברהם", היינו, לא לומר שבפועל דיבר אברהם דברים קשים, פיוס ותפילה [דמאי קא משמע לן?!], אלא לחדש שמלכתחילה "נכנס" בכוונה ובמטרה של דיבור באופנים אלה – הרי מובן שאין ראייה מהכתובים על אתר, שכן אין בהם הוכחה ש"נכנס" בדעה לדבר בכל אופנים אלה (קשות, פיוס ותפילה), אלא רק מספרים שככה דיבר בפועל. ולכן לא הביא רש"י את

הכתובים על אתר.

ד. אמנם מכיון שכן, שאין ראיה מהכתובים שלפנינו ש"לכל אלה נכנס אברהם", אם כן מהו המקור והראיה על כך? הרי אפשר לפרש שאכן מלכתחילה "נכנס" לדבר רק באופן אחד – "לדבר קשות", כי הרי בסגנון זה התחיל אברהם את דבריו: "האף תספה צדיק עם רשע"; ורק אחר כך, בהמשך הדיבור, הוסיף דברי פיוס ותפילה?

ולכן מעתיק רש"י את התיבות "ויגש אברהם", ומפרש "מצינו הגשה למלחמה .. הגשה לפיוס .. הגשה לתפילה" – כלומר: מכיון שהכתוב מוסיף את התיבות "ויגש אברהם" כדי להדגיש ש"נכנס" מלכתחילה לדבר באופן מסוים, שלולי תיבות אלו לא היינו יודעים ממנו, הרי צריך להיות מובן מתוך תיבת "ויגש" לאיזה אופן "נכנס לדבר".

ולזה מתחיל רש"י פירושו "מצינו הגשה למלחמה כו'", ומביא על כך ראיות מהכתובים, והיינו, שבכתובים אלה אנו מוצאים שהתורה משתמשת בלשון "ויגש" לתאר את גישת והכנת האדם לדבר (או לעשות) הן דברי קשות הן דברי פיוס והן דברי תפילה, ולכן, כיון שאת זה שאברהם התחיל "לדבר קשות" יודעים גם לולי התיבות "ויגש אברהם", בהכרח לומר שבא הכתוב לרבות שאברהם נכנס מלכתחילה גם לענינים האחרים שעשה בהמשך, והיינו גם לענין "פיוס" ו"תפילה".

ו. ומזה למדנו הוראה לכל אחד ואחד מבני אברהם:

כשבא לאדם ענין הנוגע להצלחת נפשות, אסור לו לחשוב חשבונות וכו', אלא צריך להתעסק בזה בכל כחו ולהשתדל בכל האמצעים האפשריים: בין בדרך של "לדבר קשות" ובין בדרך של "פיוס ותפילה".

ואם יטעון הטוען, הרי המעשה הוא העיקר, ודי במה שמצילים הנפש בפועל, ומה בכך שהתעסקות אינה בחיות ובתוקף רב?

הרי זהו הדיוק בלשון רש"י: "ולכל אלה נכנס אברהם" – שצריך להכניס את עצמו בהתעסקות זו בכל מהותו ועצמותו, ואזי מובטח לו שיצליח בעבודתו.

פנינים

עיונים וביאורים קצרים

ויתור למען הזולת

ואנכי עפר ואפר

בשכר שאמר אברהם אבינו ואנכי עפר ואפר וכו' בנינו לשתי מצות אפר פרה ועפר סוטה (יה, כז. סוטה יז, א)

ידוע שהקב"ה משלם שכר "מדה כנגד מדה" (ראה סוטה ח, ב ואילך), וא"כ יש לעיין במה הוי "אפר פרה ועפר סוטה" מדה כנגד מדה לעבודתו של אברהם אבינו?

וי"ל הביאור בזה:

מצינו שעבודתו של אברהם אבינו היתה באופן ד"משים עצמו כשירים" (ראה ר"ה יז, רע"ב) בפני כל אחד ואחד. ועד שויתר על כל עניניו ואפי' על "קבלת פני שכינה" בשביל מצות "הכנסת אורחים" (ראה שבת קכז, סע"א), ואף שהיו אורחים "עריביים שמשחתווים לאבק רגליהם" (רש"י פרשתנו יח, ד).

ובשכר זה שהי' "עפר ואפר" וויתר על כל עניניו בפני כל אחד, זכה לשתי מצוות:

"אפר פרה" - אף ש"כל העוסקין בפרה מתחלה ועד סוף" נטמאים, מ"מ לא התחשבו הכהנים בזה, וכשהי' מישוהו שהי' טמא למת, ויתרו הכהנים ונטמאו כדי לטהר את חבירם מטומאתו.

"עפר סוטה" - אף שמחיקת שמו של הקב"ה ר"ל אין לך חילול ה' גדול מזו, הנה "לעשות שלום בין איש לאשתו אמרה תורה שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים" (שבת קטז, א), דאף שמדובר על אשה שלא התנהגה בצניעות, מ"מ אמרה תורה למחוק שמו של הקב"ה "לעשות שלום בין איש לאשתו".

(עי' לקוטי שיחות חכ"ה עמ' 79 ואילך)

ריפוי אברהם אבינו

ע"י הקב"ה

וירא אֱלֹהֵי ה'

יום שלישי למילתו היה, ובא הקב"ה ושאל בשלומו (יה, א. רש"י)

הקשו המפרשים (ראה רא"ם כאן ועוד), מדוע נשתהה הקב"ה מלבקר את אברהם עד ליום השלישי למילתו, ולא בא לבקרו קודם?

ויש לתרץ בזה, ע"פ הידוע מה שאמרו ז"ל (נדרים לט, ב), שבביקור חולים "נוטל אחד משישים בחליו", ויתירה מזו כתב הרמב"ן (פרשתנו יח, ב קרוב לסופו) שכש"בא הקב"ה ושאל בשלומו" - "הי' לו במראה השכינה ריפוי למחלת המילה", דמשמע שריפאהו הקב"ה לגמרי נוהא דכתב רש"י שמלאך רפאל בא לרפאותו הי' זה רק לגלות את הרפואה שהי' לו מכבר ע"י הקב"ה בעצמו].

והנה ידוע הזהירות שקיום ציווי הקב"ה יהי' דווקא עם דברים טבעיים ולא במעשה נסים (וראה מצפה איתן על תור"ה חטין מנחות סט, ב. כלי חמדה ויקהל לה, כז-כח), ועפ"ז י"ל ששלימות קיום המצוה היא כשכל מעשה המצוה כולה, מההכנות אלי' ועד להתוצאות הבאות ממנה, יהיה בדרך הטבע דוקא ולא בדרך נס. ואף אם ע"י קיום המצוה יש קשיים וכאבים וכו' אין להחלישם או לבטלם בדרך נס.

וזהו שהמתין הקב"ה מלבקר את אברהם עד יום השלישי, כדי שריפוי הכאבים מהמילה לא יהי' נגד הטבע, שהרי הרגילות היא שמשך זמן ריפוי המילה הוא שלשה ימים, ורק ביום השלישי שגם מצד הטבע מתרפא האדם, בא הקב"ה וביקרו, וריפאו ע"י מלאך מיכאל. וק"ל.

(עי' לקוטי שיחות ח"ה עמ' 77 ואילך)

יינה של תורה

ביאורים בעניני הפרשה על דרך החסידות

ה"צחוק" והתענוג בעבודתו של יצחק

עבודת אברהם ב"המשכה" ועבודת יצחק ב"העלאה" / מסירת נפשו של יצחק בחפירת הבארות / על ידי עבודת יצחק דווקא נעשה ה"צחוק" והתענוג למעלה / דווקא יצחק נולד ב"תמימות" / "לחפור" עד שיצליח למצוא ה"מים" אצל זולתו

לִידַת יצחק האמורה בפרשתנו, הייתה סמוך לזמן שמל אברהם את עצמו, ואמרו על זה במדרש (בראשית רבה פמ"ו, ב), שמילתו של אברהם הייתה מוכרכת בטרם שנוולד לו יצחק, שלא הי' יכול יצחק להיוולד אם לא הי' אביו מהול.

ומדברים אלו מובן שמעלה גדולה היא לנולד שיהי' אביו מהול תחילה, שאזי יצירתו ולידתו בקדושה. ומעתה יש לתמוה: מדוע לא מצינו כן גם גבי אברהם שיהי' אביו מהול בטרם לידתו, והכיצד חסר אברהם מעלה זו?

ויש לבאר תחילה מהות עניינו ודרך עבודתו של אברהם אבינו, ולעומתה הדרך אשר דרך בה יצחק אבינו שהייתה עבודתו בסגנון אחר, ואזי יובן מפני מה צריך יצחק דווקא להיוולד לאביו מהול.

עבודת אברהם ב"המשכה" ועבודת יצחק ב"העלאה"

אברהם אבינו ויצחק אבינו, הייתה לכל אחד מהם דרך אחרת וסגנון אחר בעבודתו בינו לבין קונו, וגם באופן ההשפעה על בני אדם והחדרת האמונה סביבותיו. ובכללות הרי עבודת אברהם היא "המשכה מלמעלה למטה", ואילו יצחק עבד באופן של "העלאה מלמטה למעלה" [בביאור שלקמן ראה גם בלקוטי שיחות חט"ו עמ' 195 ואילך].

אברהם - "המשכה מלמעלה למטה":

דרכו של אברהם הייתה לפרסם שמו ית' בעולם, כפי שנאמר (וירא כא, לג) "ויקרא שם בשם ה' א-ל עולם" - "אל תקרי ויקרא אלא ויקריא" (סוטה י, א), שהי' אברהם הולך ומפרסם האמונה בה' בפי כל באי עולם, ומטרת עבודתו לא הייתה שישמעו את הכרזתו בלבד, אלא "ויקריא", שיהיו האנשים עצמם קוראים בשם ה' ומכירים בכך שהוא "א-ל עולם".

אמנם, למרות התעסקותו עם הסובבים אותו, מכל מקום לא עמל אברהם לקדש ולרומם את אותם האנשים שיהיו בעצמם זכים וראויים להשראת השכינה, אלא הם עצמם לא השתנתה מהותם ונשארו בנחיתותם, ובהיותם במדרגתם האיר עליהם אור האמונה שהזריח אברהם.

ועל כן לא הייתה אצל אברהם מניעה לילך ולהאיר גם במקומות נחותים בחוצה לארץ, ובארץ מצרים ערות הארץ מקום אשר מעשי יושבי' מקולקלים ביותר, ואפילו אצל ערביים נחותים שמשתחוים לאבק שעל גבי רגליהם (ראה רש"י פרשתנו יח, ד), כי אברהם לא התעסק בשינוי עצם מהותם אלא רק להאיר עליהם, כפי שהם בנחיתותם, את אור האמונה.

ונמצא שעבודתו של אברהם היא בסגנון של "המשכה מלמעלה למטה", והיינו שמוריד את אור הקדושה שיאיר וישפיע גם במקומות השפלים ונחותים ביותר.

וגם האמצעי והכלי לעבודתו הי' בדרך של המשכה והשפעה מלמעלה למטה, שהי' מעניק השפעה גשמית על אותם באי עולם, שתחילה מכניס אליו את העובדים ושבים ומארחם, ואזי "לאחר שאכלו ושתו . . אמר להם, וכי משלי אכלתם, משל אלוקי עולם אכלתם, הודו ושבחו וברכו למי שאמר והי' העולם" (סוטה י, ב).

יצחק - "העלאה מלמטה למעלה":

לעומת אברהם, הנה יצחק עבד עבודתו באופן אחר לגמרי, דאברהם התעסק בהשפעת והורדת קדושה אל כל המקומות הנמוכים, ואילו יצחק עמל לרומם את ענייני העולם עצמם שיהיו ראויים שתשרה בהם בגילוי שכינתו ית'. ועבודה זו לרומם את ענייני העולם, אינה שייכת במצרים ערוות הארץ, ואף לא בשאר חוצה לארץ, כי ארץ ישראל לבדה היא היכולה ומסוגלת להתרומם ולהתקדש.

ועל כן הי' יצחק "עולה תמימה", והי' אסור עליו לצאת מן הארץ (רש"י תולדות כו, ב), כי כל עניינו של יצחק היה העלאת עניינים תחתונים שיתקדשו, ועבודה זו לא הייתה שייכת בחוצה לארץ.

ודרך זו של העלאה מלמטה למעלה, נרמזת במה שהי' יצחק עוסק בחפירת בארות (תולדות כו, טו ואילך), שדרך חפירת הבאר היא שהאדם חופר עד שמגיע אל עומק הארץ ששם יש מעיין, ואזי הוא פועל שיתעלו מי המעיין ויומשכו למעלה - "העלאה מלמטה למעלה".

והנה, דרך חפירת הבאר אינה שחופרים בור עמוק וממלאים אותו מים מבחוץ, אלא שישנה אדמה שנראית כיבשה וחסרת מים, והחופר בארות הוא זה היודע שבעומק הארץ והיבשה ישנם מים חיים המכוסים על ידי אבנים ועפר המונעים את המים מלצאת ומסתירים עליהם, והוא עמל להסיר את כל המניעים ומסתירים עד שיצאו המים ויחיו את הארץ.

וכמו כן הוא בעבודתו של יצחק, שלא הי' משפיע אור מלמעלה על ענייני העולם, אלא הי' יודע שבפנימיותם ישנו אור הקדושה, ורק צריך להסיר המונעים ומעכבים על גילוי ניצוץ הקדושה, ואזי יתעלו ענייני העולם מעצמם ויהיו ראויים לגילוי אור השי"ת עליהם.

מסירת נפשו של יצחק בחפירת הבארות

והנה, בעבודתו של יצחק מצינו מעלה מיוחדת, שעבד עבודתו בחפירת הבארות בלי התחשב במונעים ומעכבים, ואפילו כאשר על פי טעם ודעת לא הי' מקום שתצליח עבודתו:

בהיות יצחק בארץ פלישתים, חפרו עבדיו בנחל ומצאו שם באר מים חיים, אך רועי אבימלך שהיו שם רבו עמם וטענו "לנו המים", ומכל מקום לא התפעל מכך יצחק, "ויחפרו באר אחרת", וכאשר "ויריבו גם עלי", הנה לא נתייאש יצחק "ויחפור באר אחרת", ואזי הניחו לו רועי אבימלך, ואמר יצחק "כי עתה הרחיב ה' לנו ופרינו בארץ" (תולדות כו, טו ואילך).

ויש לפרש את משמעות הדברים בעבודתו הרוחנית של יצחק:

בתחילה עסק יצחק "לחפור באר", דהיינו לגלות את הקדושה בענייני העולם הנחותים ושפלים ו"יבשים" מגילוי אור השי"ת. וכאשר הצליח יצחק בעבודתו וגילה מידה של חיות אלוקית, מיד באו "פלישתים" ולקחו חיות זו ונצלוה לענייני טומאה וקליפה. והנה "חפירת הבאר" היא עבודה ויגיעה גדולה, ולא בנקל הצליח יצחק לגלות חיות זו, וכאשר לקחו אותה ממנו, הנה על פי שכל הי' לו להתייאש ולא לנסות בשנית, שהלא אבימלך הוא יושב על כסא המלכות ויש לו כח ושליטה והוא לוקח את החיות הקדושה לענייני טומאה.

ומכל מקום לא שת יצחק לבו לזאת, והלך במסירות נפש לילך ולחפור "באר" אחרת, ולהמשיך לגלות את אור הקדושה בעוד מקום, וכאשר גם שם גזלו עבדי אבילך את חיות הקדושה שמצא, הנה המשיך בתוקף בעבודתו עד שהצליח לחפור "באר" שלא רבו עלי', והעלה את ענייני העולם הקדושה.

על ידי עבודת יצחק דווקא נעשה ה"צחוק" והתענוג למעלה

והנה, הכח המיוחד שהי' בעבודתו של יצחק, הוא נובע ממה שדווקא הדרך של "העלאה מלמטה למעלה" היא משלמת את תכלית הכוונה בבריאת העולם. דנתבאר בדברי חז"ל שתכלית מה שברא הקב"ה את עולמו, הוא בכדי "לעשות לו ית' דירה בתחתונים" (במדבר רבה פי"ג ועוד; תניא פל"ו), שהי' עולם גשמי ונחות ושפל, ובני ישראל על ידי עבודתם יקדשו ויזככו את ענייני העולם שיהיו ראויים להשראת אור השי"ת, עד אשר יהי' העולם כולו ראוי להיות לו ית' לדירה ומשכן.

ותכלית זו נשלמת על ידי עבודת יצחק דווקא, כי בעבודת אברהם אין העולם עצמו מזדכך ומתקדש, רק נשאר בדרגתו הנחותה ובמצבו זה מאיר עליו אור הקדושה, אמנם בעבודת יצחק מתעלה העולם עצמו להיות כלי ראוי לגילוי אור השי"ת, וכפי שנתבאר.

ועל כן נקרא שמו "יצחק", על שם "צחוק עשה לי אלוקים" (פרשתנו כא, ו), שבזה נרמזת גודל מעלת עבודתו והנחת רוח שיש לבורא ית"ש מזה. ד"אלוקים" הוא בגימטריא "הטבע" (ראה תניא שער היחוד והאמונה פ"ו) ששם זה מורה על גילוי מצומצם ביותר מאורו ית' עד שיוכלו להתהוות על ידו עולמות שפלים ונחותים, ועבודתו של יצחק הייתה לגלות בתוך העניינים שנבראו משם "אלוקים" את החיות הקדושה שבהם, ועבודתו מעוררת "צחוק" ותענוג אצל הבורא ית"ש, וזהו סוד "צחוק עשה לי אלוקים" – ה"צחוק" והתענוג מעבודתו של יצחק בעניינים שנבראו משם אלוקים.

דווקא יצחק נולד ב"תמימות"

ומעתה יובן מה שדווקא יצחק הי' צריך להיוולד לאחר ברית מילה של אביו, מה שלא מצינו בלידת אברהם:

על ידי ברית מילה הגיע אברהם לתכלית השלמות "והי' תמים", שעניין תמימות ושלמות זו הוא שהשיג את גילוי אור השי"ת שאינו מצומצם ומוסתר כלל, ואינו מתלבש בעולמות (ראה תורה אור לך יג, ד). והנה אברהם לא הי' צריך כל ימיו לגילוי אור זה שבביל עבודתו, כיוון שעבודתו הייתה מדודה ומגבלת רק להמשיך גילוי אור על העניינים הגשמיים ולא להעלותם בעצמם לקדושה.

אבל יצחק הייתה עבודתו לזכך את ענייני העולם עצמם, שעבודה זו היא תכלית כוונת בריאת העולם, ועל כן הי' צריך לגילוי אור שאינו מצומצם כלל, ואינו מתלבש בעולמות, והי' צריך מתחילה להיוולד מאברהם לאחר שכבר נתעלה לדרגת "תמים", שאזי תהי' עבודתו למעלה ממדידה והגבלה, ומבלי התחשב בשום מניעה שעל פי שכל והיגיון.

"לחפור" עד שיצליח למצוא ה"מים" אצל זולתו

ומעבודתו של יצחק ילמוד האדם הוראה נחוצה בעבודתו על הזולת:

פעמים שמנסה האדם להשפיע על זולתו ולהאירו באור הקדושה, אך הדבר אינו עולה בידו. שאמנם יש בעומק פנימיותן "מים חיים" שהיא הנשמה הקדושה, אך היא מכוסה ונעלמת על ידי אבנים ועפר, שהם ההתמסרות לענייני העולם ותאוותיו, ועד לעניינים של איסור ממש ח"ו, ואפילו דברים שהם במזיד ולהכעיס רח"ל.

וזאת צריכים ללמוד מעבודתו של יצחק אבינו, שבעבודה זו אין מקום לייאוש כלל. ואפילו כאשר מנסה פעם ושתיים ולא העלה מאומה, מכל מקום יש להמשיך ולנסות ו"לחפור", עד אשר יגיע למים חיים שנמצאים בעומק נפשו של היהודי, ואזי "הרחיב ה' לנו ופרינו בארץ".

פנינים

דרוש ואגדה

הכנסת אורחים רוחנית

וירא אליו ה' גו' והוא יושב פתח האוהל
כחום היום

הוציא הקב"ה חמה מגרמיקה שלא להמריחו באורחים,
ולפי שראוהו מצטער שלא היו אורחים באים הביא
המלאכים עליו בדמות אנשים
(יה, א. רש"י)

לכאורה תמוה, הרי מכיוון שלא היו אורחים
אלו בני אדם כי אם מלאכים, נמצא שלא קיים
אברהם מצווה בהכנסתם, שהרי לא היו זקוקים
לאכילה ושתי' ורק "נראה כמו שאכלו" (ב"מ
פו, ב). וא"כ, מדוע עשה הקב"ה נס להביא
את המלאכים, בה בשעה שלכאורה לא קיים
אברהם כלל את המצווה?!

ויש לומר הביאור בזה:

אף שאמרו חז"ל (קידושין פב, א), ש"קיים
אברהם אבינו את כל התורה כולה עד שלא
ניתנה, מ"מ ידוע שלפני מתן תורה, קיום
המצוות ה' עיקרו קיום תוכנן הרוחני של
המצוות, כי גזירה הייתה מאת השי"ת ש"השמים
שמים לה' והארץ נתן לבני אדם" (תהלים קטו,
טז. שמות רבה פ"ב, ג) – ענייני "שמים" ורוחניות
יישאו ב"שמים", ואילו עניינים גשמיים אין
ביכולתם להתקדש והם נותרים נחותים ב"ארץ".
ורק כאשר ניתנה התורה, בטלה גזירה זו, ומני
אז ניתן הכוח שעל ידי קיום המצוות ממשיכים
קדושה גם בעולם הזה, והופכים את הגשמיות
לחפצי מצווה ותשמישי קדושה (ראה שמות רבה
שם. ובלקוטי שיחות ח"א עמ' 41 ואילך).

ומעתה יובן גם לגבי מצות הכנסת אורחים,
שבתקופת האבות, קודם שניתנה התורה ובטלה
הגזירה, לא ה' עיקר המצווה החלק הגשמי,
להשביע רעבונם של האורחים ולדאוג לכל
צרכיהם, אלא תוכנה הרוחני של המצווה, הוא
גילוי מידת החסד והנתינה בלבם של האדם.

ומכיוון שכשראה אברהם את ה"שלושה

אנשים", חשב שהם בני אדם הזקוקים לסיוע,
ומצד עוצם מידת החסד שבלבו רץ לקראתם,
כחום היום, בשלישי למילתו, שירתם והאכילם
באופן הנעלה והמשובח ביותר, הרי קיים בזה
מצוות הכנסת אורחים כפי שהיא ברוחניות
בנפש האדם. ואין הדבר חסר כלום בכך שהיו
אלה מלאכים שאינם צריכים לאכילה, כי
ברוחניות התקיימה המצווה בשלמותה. ונמצא,
שבתקופה ההיא קיום המצווה ה' בשלימותה,
גם אם המלאכים לא היו זקוקים לאכילה.

(ע"פ לקוטי שיחות ח"ה עמ' 324 ואילך)

הכנסת אורחים בגיל תשעים ותשע

מצינו, שעסק אברהם אבינו בפרסום דבר
ה' לבריות במשך כל שנותיו, ואף בהיותו בן
תשעים ותשע שנה, ביום השלישי למילתו, ישב
על פתח האוהל לראות אולי יעבור עוד אדם
אחד שיוכל להאכילו ולהשקותו ולפעול עליו
לברך למי שאמר והי' העולם (ע"פ סוטה י, סע"א
ואילך).

וכמו שרואים בתחילת פרשתנו "והוא יושב
פתח האוהל כחום היום" (יה, א) ופירש רש"י
שישב שם "לראות אם יש עובר ושב ויכניסם
לביתו".

ומזה הוראה נפלאה בעבודת האדם לקונו:

גם מי שכבר עסק רבות בקירוב בני ישראל
לאביהם שבשמים, וכבר ראה פרי טוב בעמלו,
ויהודים רבים כבר נתקברו על ידו, אין לו
לחשוב שאולי יכול הוא להפסיק בזה לרגעים,
ו"לנוח" קצת מעבודתו. אלא גם אחרי "תשעים
ותשע שנים" של התעסקות בזה, עליו להמשיך
ולעבוד בזה במרץ, ולחפש אולי יש עוד יהודי
אחד, שיכול לקרבו ולחברו לאבינו שבשמים.

(ע"פ ספר השיחות תשמ"ט ח"א עמ' 48 ואילך)

חידושי סוגיות

עיון ופלפול בסוגיות הפרשה

גדר מצות הכנסת אורחים

ידייק בדברי הרמב"ם שהדגיש רק מצות ליווי ולא שאר חיובים שבהכנסת אורחים, ויסיק דבמצות הכנסת אורחים יש גדר שונה משאר מצוות גמ"ח – שנוגע בגוף המצוה גם היחס והדאגה שמביע המארח כלפי אורחו, ולא רק מילוי צרכיו

זה יוקשה מה שהרמב"ם הזכיר כאן החיוב "לשמח הכלה והחתן ולסעדם בכל צרכיהם", דפשטות הלשון קאי אף על גמ"ח וסיעוד שבממון (ראה נמוקי מהרא"י לרמב"ם שם), וכיון שבשמחת חו"כ כלל אף חיובי ממון, למה בהכנסת אורחים לא נקט לשון הכולל כל החיובים.

והנה בהלכה שלאח"כ כ' "שכר הלוי" מרובה מן הכל, והוא החוק שחקקו אברהם אבינו ודרך החסד שנהג בה, מאכיל עוברי דרכים ומשקה אותן ומלווה אותן, וגדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני שכינה, שנאמר (פרשתנו יח, ב) "וירא והנה שלשה אנשים", וליווים יותר מהכנסתם. אמרו חכמים (סוטה מו:): כל שאינו מלווה כאילו שופך דמים". ולפי הנ"ל דנתכוין למנות כאן מצות לוי' לבדה ולא חיובים שבממון כאכונ"ש וכו', נצטרך לומר דגם בהלכה זו

דין הכנסת אורחים שבפרשתנו, מנאו הרמב"ם ברפ"ד מהל' אבל ביחד עם שאר חיובי גמ"ח, וז"ל "מצות עשה של דבריהם לבקר חולים... וללוות האורחים כו'", ותימה מה שכשרצה להזכיר שם כולל למצות הכנסת אורחים הזכירו רק בענין לוי', והול"ל בלשון הכולל – "ולהכניס אורחים" וכיו"ב, דבזה נכללו כל חיובי ההכנסה, כאכונ"ש ולינה כו'.

ובפשטות י"ל דמנה כאן רק חיוב מצוות גמ"ח שבגופו, כביקור חולים וניחום אבלים שהם חובת הגוף, וכלשונו בסיום ההלכה "ואלו הן גמ"ח שבגופו שאין להן שיעור". וחובות אלו דינם אחר מדין חיובי גמ"ח שבממון, דהא אלו האחרונים יש להם שיעור משא"כ חובות הגוף. וכמו שהאריך בזה הרמב"ם עצמו בפירוש המשניות ריש פאה. אמנם לביאור

(סנה' כב ע"א), ועאכו"כ אברהם שעמד "לפני ה'" ממש כלשון הכתוב בפרשתנו. ועכצ"ל דגדול הדבר להכניסם ודוחה הקבלת השכינה. ועדיין יל"ע למה העדיף הרמב"ם ראי' זו על הראי' שבש"ס שהיא בודאי מבוררת יותר (ואין הרמב"ם משנה מן הש"ס אלא כדי להביא ראי' מבוררת יותר, יד מלאכי כללי הרמב"ם אות ד).

והנה בשבועות לה ע"א אמרו דהא דגדולה ההכנסה כו' תנאי היא, ותלוי במה דנחלקו אי "אדנ-י" שנאמר כאן קודש הוא או דלא קאי כלל בה' אלא "למלאכים ה'" מדבר" (לי' התוס'), וא"כ לא מצינו כלל שאמר כלפי שכינה "אל נא תעבור" ונפלה הראי' דלעיל. ומעתה י"ל דכיון שאינו לכו"ע (ובפרט שהרמב"ם עצמו הסיק במו"נ ח"א פס"א דלמלאכים ה' מדבר), לכך העדיף ראי' האחרת. מיהו יש לדחות, דהלא בחיבור היד ספ"ו מהל' יסודי התורה ספ"ו הכריע כבר הרמב"ם דלשכינה ה' מדבר.

וי"ף באו"א, דהנה בכל מצות גמ"ח עיקר המכוון והציויי הוא הנפעל והתוצאה שיהי' מזה, התועלת שיבוא לחיבורו, ולא מצינו שיהי' נוגע כלפי המקבל גם אופן הפעולה דהגברא המקיים (ורק שאופן הקיום יכול להיות עליו לענין מקיים המצוה בעצמו), כ"א העיקר הוא שהזולת נסתייע ונגמל, וכדמצינו בספרי תצא כד, יט ב"מאבד סלע מתוך ידו ומצאה עני והלך ונתפרנס בה', דאף שהגברא לא נתכוין כלל לגמול חסד, מ"מ כיון שהי' כאן החפצא דגמילות חסדים מה שנסתייע העני, חשיב כקיום המצוה. אבל בהכנסת אורחים, לבד מהחפצא דגמ"ח, שהאורח מקבל צרכיו, ישנו עיקר גדול במידת

בא לבאר מעלת הלוי' לבדה, וא"כ תמוה מה שהזכיר ג"כ גבי אברהם מה שהי' "מאכיל כו' ומשקה כו'".

והנראה בזה, דבאמת לא נתכוון כאן רק ללוי', אלא שנקט בל' זו כדי להגדיר מהות דין הכנסת אורחים, שיש בו גדר מחודש יותר משאר חיובי גמ"ח.

ובהקדם דאם רצה הרמב"ם להגדיל חומרת הלוי', הנה אחר שכבר הביא דהוי כשופך דמים אין לך דבר גדול מזה, ומה צורך להזכיר גם הא דחזוין מאברהם דשכר הלוי' יותר מן הכל, ובכלל מאתיים מנה. אלא י"ל דמאברהם ילפינן הגדר המיוחד דהכנסת אורחים.

דהנה בשבת קכז ע"א "גדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני השכינה, דכתיב (פרשתנו שם, ג) ויאמר אדנ-י אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור וגו'", ופרש"י דדייקנן ממה ש"הניחו והלך לקבל האורחים", אבל הרמב"ם כאן שינה מן הש"ס ונקט דילפינן זה מן הכתוב "וירא והנה שלשה אנשים", והוא פלאי, ובפרט שאין מובן היאך ילפינן מתיבות אלו לבדן מעלת הכנסת אורחים על קבלת השכינה. ושמא י"ל דהראי' היא מעצם זה שראו אנשים אחרים בעת שהי' מקבל פני השכינה, והרי בעת עמידתו לפני ה' אי אפשר שישים אל ליבו לשום דבר, במכ"ש מדין ק"ש שצ"ל ביראה גדולה כיון שהוא כקורא כתב המלך (טוש"ע או"ח סי' סא), ובתפילה שבה הוא כעומד לפני המלך (ברכות לג ע"א) ואסור לעשות תנועות או לזוז וכו' (עיי' טוש"ע ונו"כ סו"ס צה וסי' קד), אף שאינו אלא "כאי"ו שכינה כנגדו"

הגברא המכניסו, דשימת לבו להאורח והתעניינותו בדאגה וכו' הוא עיקר במצות ההכנסה אף לגבי מקבל הגמ"ח, דכל הפעולות שיעשה צריך שירגיש בהן אורחו שהן באות מצד דאגתו אליו ואהבתו אותו (כמו שרמז הרמב"ם בסיום ההלכה "כל מצוות אלו... הרי הן בכלל ואהבת לרעך כמוך"). ולכך דייק להביא ראי' דוקא ממה שראה אברהם את המלאכים, "וירא והנה שלשה אנשים", היינו עצם מה ששם ליבו אליהם לראותם ולדאוג בליבו עבורם (ולא רק מעשה ההכנסה עצמו).

ובזה יש ליישב עוד תמיהה, דאי נימא דמצות ההכנסה העיקר בה הוא מילוי צרכי האורח ימצא דלא קיים אברהם מצוה, דהא אורחו היו מלאכים ורק נראין כאוכלין ושותין (ב"מ פו:), ואפילו למ"ד דאכלו ושתו ממש (עיי' תוס' שם) לא היו צריכים לזה באמת ורק "מפני כבודו של אברהם" (תוס' שם), או מפני ד"אזלת לקרתא אזל בנימוסי" (ראה שמו"ר פמ"ז, ה. זח"א קמד, א), אבל אי"ז מילוי צרכיהם. והתמיהה גדולה ביותר, דא"כ הי' אסור להפסיק מקבלת השכינה עבור זה, כיון דאינו ממצות ההכנסה, ולפ"ז הי' נראה דאברהם נכשל בזה. ותו, איך למדו שגדולה המצוה וכו' ממקום שלא היתה שם המצוה. ועכצ"ל דקיום המצוה שם הי' בזה שהיו נראין כאורחין, וזה ייתכן רק להנ"ל דהעיקר הוא מידת החסד שישנה אצל המארח, היינו הקיום שמצד הגברא, דכיון שאברהם חשבם לאורחים נהג עמם ב"דרך החסד" והראה להם דאגתו עבורם, ובזה שפיר קיים בהם מצות ההכנסה אף שהיו מלאכים, דהעיקר בזה הוא הנהגת הגברא ולא מה שיקבלו המתארחים. ושוב נמצא דאף לגבם נתקיימה בזה המצוה, דהא מה שדאג בליבו עבורם הוא שביעת רצון להם, דשייך שפיר אף במלאכים (ובפרט אלו הבאים בדמות אנשים).

וענין זה שבהכנסת האורח מודגש בעיקר בליווי, דמה שמאכילו וכו' הוא מילוי צרכיו ודומה בזה לשאר גמ"ח, ורק בענין הלוי' ניכר ביותר מה שישנו גם עיקר בהמצוה להיות מידת המארח בסבר יפה לאורחו, ושימת ליבו אליו. ולכך נקט הרמב"ם דהחיוב הוא "ללות האורחים", אף שבזה נתכוין לכללות המצוה, כיון שבלשון זו רמז לכללות גדר המצוה, שצ"ל קיום כל חלקי המצוה מתוך מידת הגמ"ח בלב הגומל, ובמקום שחסרה הלוי' נחסר מן המצוה אף במה שהאכיל והשקה כו'.

וזהו הראי' שהביא מאברהם, דה"חק שחקקו הי' להיות "דרך החסד שנהג בה", פירוש דכל מעשי ההכנסה עשאו בדרך החסד דוקא, ולכך פירט הרמב"ם ומנה אף האכילה והשת' לומר דאף בהם קיים אברהם להיות עשייתם ב"דרך החסד".

ועפ"ז אפ"ל דאף מה שסיים שהוא כאיסור שפיכות דמים, מלבד פשטות

תורת חיים

מכתבי עצות והדרכות בעבודת השי"ת
בחייו היום יום

הזריזות בעבודת ה'

לימוד מזריזותו של אברהם בנסיון העקידה לחשיבותה של הזריזות בעשיית מצוות וענייני קדושה

וַיִּשְׁבֶּם אֲבֹרָהִם בְּבֹקֶר וַיַּחֲבֹשׂ אֶת חֲמורוֹ

(וירא כב, ג)

הזריזות נעלית מהעקדה עצמה

בנועם הנני מאשר קבלת מכתבו . . עם המוסגר בו . . ונהניתי גם מזריזותו דמר בשילוח הנ"ל מבלי לחכות על השאר.

ומה נפלאו דברי רבנו הזקן בנוגע לענין העקדה, מאורע המשמש דוגמא וסמל לא רק לבני ישראל אלא גם לאומות העולם, ועמא דבר מפרש תוכן הענין - שאב זקן מוסר לעקדה את בנו יחידו על פי ציוויו של הקב"ה. ובא רבנו הזקן ומעמיק לבאר שלא זהו פנימיות הדברים, ובלשונו הק' "העקדה עצמה אינה נחשבה כ"כ לנסיון גדול לערך מעלת אברהם אבינו ע"ה, בשגם כי ה' דיבר בו "קח נא את בנך כו", רק שא"א ע"ה עשה זאת בזריזות נפלאה להראות שמחתו וחפצו כו', וממנו למדו רז"ל לקיום כל המצות בכלל ובפרט מעשה הצדקה העולה על כולנה" (עיין אגרת הקדש סי' כ"א). ומזה מובנת מעלת הזריזות, אשר עוד יותר גדולה רבה ונפלאה היא אפילו ממעלת העקדה, והאריכות לדכוותי' בודאי אך למותר.

(אגרות קודש ח"ט עמ' יז)

מה שכותב שבנוגע לענין שסיכמנו כאן, לתת סכום מסויים עבור הישיבות, כותב הוא שעדיין איננו יודע מתי, ומחכה למענה אודות בקשתו.

...ולפי הוראת רבנו הזקן באגרת הקדש סי' כ"א בה כותב את התוכן דלהלן בערך:

שזה שהעקדה נחשבת תמיד כיסוד לכך שהשם יתברך יתן לכל ישראל את המצטרך להם, ואת פרשת העקדה אומרים בכל יום לפני התפילה, ולפני פרשת העקדה ולאחרי' אומרים תפילה שהשם יתברך יעשה אתנו חסד ורחמים בזכות העקדה, וגם פרשת העקדה היא אחת מהברכות והבקשות במוסף של ראש השנה, וגם פרשת העקדה נקראת בראש השנה - מבאר אדמו"ר הזקן באגרת הקדש, שהחידוש בזה אינו העקדה עצמה, שלאברהם אבינו לא היתה כל כך נסיון, אלא שהחידוש בזה הוא שאברהם אבינו עשה זאת בזריזות, להראות בכך את רצונו לעשות את הרצון של השם יתברך בשמחה, וזכות הזריזות היא המגינה והעומדת לכל היהודים בכל הדורות, כלשון רבנו הזקן לנו ואבנינו עד עולם. ורבנו הזקן עוד מוסיף "ובפרט זה נוגע במעשה הצדקה להקדימה כל מה דאפשר".

...הנני בטוח שלאחר העיון באגרת הקדש האמורה יראה לזרז את הענין שדובר אודותו, וכלשון רבנו הזקן . . כל מה דאפשר, ושהשם יתברך יעזור, והוא אכן יעזור, שיעשה זאת בשמחה ובחפץ למלאות רצון קונו ולעשות נחת רוח ליוצרו, והזכות תעמוד לו גם בעולם הזה כפי שאדמו"ר הזקן כותב שם, לו ולזוגתו ולכל הנלווים עליהם לאריכות ימים ושנים טובות.

(תרגום מאגרות קודש ח"ט עמ' רח-ט)

התבוננות שה' נצב עלי

במענה על מכתבו בו כותב אודות מדת הזריזות . . שכנראה לו אינן אצלו כדבעי למהוי.

הרי בהנוגע למדת הזריזות ילמוד שער היחוד והאמונה לרבנו הזקן, הוא חלק השני דתניא קדישא, ולאחרי זה כשיתבונן בהאמור בטור אורח חיים בתחלתו, והובא גם ברמ"א שם, שאינו דומה ישיבת אדם ותנועותיו ועסקיו והוא לבדו בביתו כמו שהוא לפני מלך גדול וכו', ואם בחוץ לארץ הדברים אמורים - עאכ"כ בארצנו הקדושה תבנה ותכונן על-ידי משיח צדקנו, כי אינו דומה אם הוא לפני מלך גדול כשהמלך נמצא בשרה או כשנמצא בהיכל מלכותו.

הרי לאחר התבוננות בזה פעם אחת שעה ארוכה - הרי בכל פעם שיהי צריך לחזוק הזריזות, יזכיר את עצמו התבוננות זו, ראשי פרקים שלה, וכלשון רבנו הזקן בסידורו בתחלתו, ועי"ז יזכור את ה' הנצב ויקום (מרשלנותו) בזריזות.

(אגרות קודש ח"ב עמ' שלז-ז)

דרכי החסידות

שיחות ומכתבים בעניני עבודת ה'

מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

חסידות לווהטת

החסידות לווהטת והחסידים קרים. מסירות הנפש היתה לערבב אותם, על דרך נטל אש ומים ופתתן זה עם זה ונעשה שמים שא מים

ערבוב 'החסידות הלוהטת' עם 'החסידים הקרים'

הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק ה"צמח צדק" אמר, שהוד כ"ק אדמו"ר הזקן עמל במשך עשרים ושמונה שנים על חסידים ולא על חסידות, והיו חסידות לווהטת וחסידים קרים. מסירות הנפש היתה לערבב אותם, על דרך נטל אש ומים ופתתן זה עם זה ונעשה שמים שא מים¹.

'חסידים קרים' - אין הכוונה לגריעותא, אלא למעליותא. שכן זה הענין של פנימי. המעלה של פנימי היא שהוא מחכה עד שיהיה באותה דרגא. חיצון אינו מחכה עד שיהיה באותה דרגא. לאמיתו של דבר גם זו עבודה, לפעמים נזקקים לכך, כגון בענין נטילת ידים ג' פעמים על היד ובבגד כדי שלא לגעת בכלי.

מסירות הנפש שהיתה להוד כ"ק אדמו"ר הזקן על חסידים פעלה בהם לדורות שיהיה בהם הענין של אהבת ישראל, וכשזה לא היה, היו זקוקים ליגיעה ועבודה כדי לגלות זאת.

לא צריכים לנצל את אהבת ישראל עבור סוכריה בלבד, עבור גשמיות, אלא צריכים לנצל אותה על רוחניות. כשאומרים לזולת מתוך אהבת ישראל לתקן דרכיו, דבריו נשמעים.

יהודי משצדרין זורע תהלים וצומח תהלים בכל המדינה

אצל הרבי האמצעי היתה חשובה העיר נעוויל. החסיד ר' מיכאל 'הזקן' היה אומר "הללוהו בנעוויל". אצל ה"צמח צדק" היתה חשובה העיר שצדרין - מצד החסידים הגדולים שהיו דרים שמה - .

אצל הדוד מהרי"ל [אחי רבינו הזקן] היו שני תלמידים, אחד מדננבורג והשני ממינסק, שהדריך אותם ולמד אתם. הם היו מאד חשובים אצלו.

עבודתו של הדוד מהרי"ל היתה על דרך של הרבי האמצעי. כידוע שהרבי האמצעי היה אומר חסידות ביחוד לפניו. באותו זמן כתב ה"צמח צדק" את ספרי החקירה, והדוד מהרי"ל לקח שלא בידעה את מאמרי החקירה ולמד עם החסידים האמורים את המאמר שאו מרום עיניכם, ואמר: כל מלה היא מלאך ממלאכי השרת. - זה מאמר של רבנו הזקן אלא בקיצור - כשהיו שואלים אותו משהו, ענה להם הדוד מהרי"ל, שבאמת הוא יכול בעצמו לענות להם, אלא זה בשכל בלבד, אך כדי שהדברים יפעלו - זקוקים לתשובה של רבי.

פעם הוא נכנס אל ה"צמח צדק" לשאול מה שהתלמידים האמורים שאלוהו, וענה לו ה"צמח צדק":

יהודי משצדרין יכסה ששה עשר מדננבורג וששה עשר ממינסק. יהודי משצדרין הולך אחרי המחרישה ואומר תהלים, הרי הוא זורע תהלים וצומח תהלים בכל המדינה. מה שה"צמח צדק" הזכיר המספר ט"ז ט"ז, הכוונה לענין ל"ב נתיבות חכמה של חקירה.

(תרגום מספר השיחות ה'תש"א עמ' 140 ואילך - ספר השיחות תש"א בלה"ק עמ' קיט-קכ)

לקט מתוך דברות קודש
בענייני הוראה, הדרכה וחיזוק בעבודת השי"ת
דברים אלו לא הוגהו על ידי רבינו, ובאו כאן כמעט ללא עריכה,
באופן שנאמרו, מלבד שינויים קלים להקל על הקורא

עבודת ההשתוות

צריך להיות ענין ההשתוות, שלא נוגע לו אם זוהי עבודה שיש בה עריבות אם לאו, אלא הוא עושה את הכל בהשוואה, והיינו לפי שאינו מציאות לעצמו, אלא כל מציאותו היא "שויתי ה' לנגדי תמיד"

"וכן בכל שאר דברים" - דממה-נפשך:
אם מפרט פרטים, אינו צריך לומר "וכן
בכל שאר דברים", ואם אומר "וכן בכל
שאר דברים", אינו צריך לפרט פרטים?

(ב) גם אם מפרט כמה פרטים ומוסיף גם
כלל - ה' צריך הכלל לבוא לפני או לאחר
הפרטים, ומהו הסדר שתחילה אומר פרט,
ואח"כ הכלל, ואח"כ עוד פרט?

(ג) כיצד אפשר לומר שהענין ד"שויתי
ה' לנגדי תמיד" הוא "מדרגה גדולה מאד"
- הרי התחלת השולחן ערוך הוא בענין
"שויתי ה' לנגדי תמיד", שענין זה צריך
להיות מיד כשניעור משינתו, עוד לפני
נטילת ידים, ולפני אמירת "מודה אני",
שאז בודאי אינו שייך עדיין למדרגות
גדולות?!

ועכצ"ל, שהענין ד"שויתי" שאודותיו
מדובר בשו"ע, והענין ד"שויתי" שאודותיו

כתוב בספר צוואת הריב"ש פסקא
ב':

"שויתי ה' לנגדי תמיד, שויתי לשון
ההשתוות, בכל דבר ומאורע הכל שוה אצלו,
בין בענין שמשבחין [אותו] בני אדם או
מבזין אותו, וכן בכל שאר דברים. וכן בכל
האכילות, בין שאוכל מעדנים בין שאוכל
שאר דברים, הכל ישוה בעיניו כו".

ולאחרי שממשיך עוד ענינים, מסיים:
"וזה מדרגה גדולה מאד".

והנה, בנוגע לענין ההשתוות אינו מביא
ראי' לדבר, ומזה מובן, שמפרש שזהו
הפשט בפסוק "שויתי ה' לנגדי תמיד",
שמצד זה ש"ה' לנגדי", נעשים אצלו כל
הענינים בהשתוות.

אך צריך להבין:

(א) למה מפרט כמה פרטים, ואומר גם

פעל הדבר כיוון בגופו הגשמי. וכל זה – אפילו כאשר רק ראה את השונא, היינו, שראה שישנה מציאות שמבזה אותו, ומכ"ש כאשר הלה מבזה אותו בפועל, הרי זה בודאי פועל בו כיוון.

אמנם, כל זה הוא בשעה שהוא עדיין במציאותו, והיינו, שאע"פ שעסק בבירור המדות בבחי' אתכפיא ואתהפכא, מ"מ, הרי הוא עדיין במציאותו, ולכן, כאשר מכבדים אותו הרי זה נוגע במדת חסדו, וכאשר מבזים אותו הרי זה נוגע במדת גבורתו; אבל כאשר מגיע לביטול במציאות לגמרי, אזי לא נוגע לו כלל לא מה שמכבדים אותו ולא מה שמבזים אותו, שזהו אצלו בהשוואה ממש.

וזהו דרישת תורת הבעש"ט – שיהי' ענין של השתוות ("שויתי") בכל עניני מדותיו, כך, שגם כאשר משהו מבזה אותו, הרי אף שיודע מעלת עצמו (כפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר שכשם שצריך לידע חסרונות עצמו כך צריך לידע מעלות עצמו), שעסק בבירור המדות בבחי' אתכפיא ואתהפכא, מ"מ, אין זה נוגע לו כלל, כיון שאינו מציאות לעצמו, כי אם, "ה' לנגדי תמיד", ולכן, אם המדובר אינו אודות "ה' (ש) לנגדי תמיד", אלא אודות מציאותו, הרי זה אצלו באופן של השתוות, כיון שאינו מציאות לעצמו, ומה שנוגע לו אינו אלא רצון העליון.

השתוות בכל עניני האדם

ולאחרי שהבעש"ט מבאר ענין ההשתוות במדות, מוסיף, "וכן בכל שאר דברים":

מדובר בצוואת הריב"ש, הם ענינים שונים.

השתוות – מצד ביטול במציאות

ויובן ענין זה ע"פ המבואר בכ"מ (ראה בארוכה מאמר ד"ה אל תצר את מואב לאדמו"ר האמצעי) שצריך עבודת האדם היא בבירור המדות....

ובעבודת המדות ישנן כמה מדרגות, ובכללות הו"ע אתכפיא ואתהפכא.

והנה, כיון שהאדם צריך לעסוק בעבודת המדות, עליו להתבונן תחילה כדי לידע היטב ("גוט פאנאנדערקלייבן") פרטי מדותיו – איזה ענין הוא מצד מדת החסד, שהיא בתנועה של התרחבות והתפשטות, ואיזה ענין הוא מצד מדת הגבורה, שהיא בתנועה של כיוון וצמצום, וכיו"ב בשאר המדות.

והנה, טבע האדם הוא שכאשר משבחים אותו הרי זה נוגע במדת חסדו, ומצד זה עומד בתנועה של התגלות, התרחבות והתפשטות; ולאידך גיסא, כאשר מבזים אותו, הרי זה נוגע במדת גבורתו, ומצד זה נעשית אצלו תנועה של כיוון וצמצום.

והמדובר הוא אפילו בנוגע לאדם שמונשא מהזולת שמכבד או מבזה אותו, ואעפ"כ הרי זה פועל עליו. וכמסופר בגמרא אודות מלך אדיר – והרי המלך הוא מנושא מכל העם ועד להתנשאות עצמית – שכאשר העבירו לפניו שונאו,

לא מספיק ענין ההשתוות במדות בלבד, אלא ענין ההשתוות צריך לחדור גם בשכל ובכל שאר כחות הנפש – שלא מספיקה העבודה במדות בלבד, ואילו השכל ישאר במקום אחר, אלא העבודה צריכה לחדור בפנימיות בכל כחות נפשו.

וזהו "בכל שאר הדברים" – שענין ההשתוות צריך לחדור בכל פרצוף הקומה של כחות נפש האדם.

ולאחרי כן מוסיף "וכן בכל האכילות":

ידוע שתכלית ירידת הנשמה אינו בשביל עצמה, שהרי "הנשמה עצמה אינה צריכה תיקון כלל כו' ולא הוצרכה להתלבש בעוה"ז וכו' רק כדי להמשיך אור לתקנם כו'", דהיינו, בירור עניני העולם. ולכן צריך להיות ענין ההשתוות גם בנוגע לעבודת הבירורים.

וזהו שאומר הבעש"ט "וכן בכל האכילות" – שהמדובר כאן אינו אודות עניני האדם עצמו, אלא אודות ענינים שמחוץ הימנו, שהו"ע עבודת הבירורים בחלקו בעולם, הנה גם בזה צריך להיות ענין ההשתוות, שלא נוגע לו אם זוהי עבודה שיש בה עריכות ("א"ג"ע שמאקע

בהתחלת השו"ע מדובר אודות הענין ד"שויתי ה' לנגדי תמיד" כפשוטו, שזוהי התחלת העבודה, עוד לפני אמירת "מודה אני" (כנ"ל), וענין זה נותן כח לקיים את כל ד' חלקי השולחן ערוך;

ואילו הענין ד"שויתי" המבואר בצוואת הריב"ש הוא "מדרגה גדולה מאד", שבאה לאחר כללות העבודה דאתכפא ואתהפכא, עד שמגיע לבחי' ביטול במציאות, שאז נעשה אצלו ענין ההשתוות הן במדותיו, והן בכל עניני נפשו, ועד גם בחלקו בעולם, שבכל הענינים לא נוגע לו אם זוהי עבודה מתוקה או מאכל מר, כי כל מה שנוגע לו אינו אלא שזהו רצון העליון, ו"באור פני מלך חיים", ו"מחי' החיים יתן לך חיים".

(ש"פ חיי שרה תש"כ)

כל כ"ד שעות המעת-לעת ישנו חילוק בין יהודי לשאר אומות העולם

הזהר ב' אמור מדבר אודות הפסוקים שאומרים האושפזין – אברהם יצחק יעקב משה אהרן יוסף ודוד – בברכתם לאיש ישראל בכניסתו אל הסוכה, וז"ל:

"אברהם קארי עלי' אז תתענג על ה', ויצחק קארי עלי' . . גבור בארץ יהי' זרעו וגו' . . יעקב אמר אז יבקע כשחר אורך וגו', שאר צדיקייא אמרי ונחך ה' תמיד והשביע וגו'".

ויש לבאר תוכן הברכה ד"שאר צדיקיא": "ונחך ה' תמיד" פירושו – שאצל יהודי צריכה להיות התנועה, שתמיד, בכל מעמד ומצב, יש אצלו נקודה שאינה ניתנת לשינוי, לא מצד שינויי המקום ולא מצד שינויי הזמן, שזוהי הנקודה ד"שויתי ה' לנגדי תמיד" (כמובא בהתחלת כל ד' חלקי השלחן-ערוך).

כדי שיהודי יוכל לחיות בעולם באופן ההנהגה המתאים ליהודי – הנה מצד הכחות שלו קשה הדבר שיוכל לעמוד נגד העולם, שהרי "אתם המעט מכל העמים" אבל כאשר מתבונן שהקב"ה עומד על ידו, "שויתי ה' לנגדי תמיד", ובמילא הולך הוא בכחו של הקב"ה – אזי ביכולתו להתנהג כיהודי בכל ימות השבוע, יום ראשון, יום שני, יום שלישי, יום רביעי, יום חמישי, יום ששי ויום השבת, מבלי הבט על כך ש"אתם המעט מכל העמים", ובלשון המדרש: כבשה אחת בין שבעים זאבים (אריות).

ובשביל זה לא מספיק "שויתי ה' לנגדי" סתם, אלא צריך להיות "שויתי ה' לנגדי תמיד" – כי: שלא כדעת הטועים לאמר שלאחרי שיהודי מתפלל ולומד שיעור קבוע בתורה, אזי הוא כמו כל עמי הארץ בשוה; "ובנו בחרת מכל עם ולשון" – הרי זה באופן שבמשך כל ב"ד שעות המעט-לעת ישנו חילוק בין יהודי לשאר אומות העולם, וחילוק זה יכולים ליישם בחיים כאשר גם הענין ד"שויתי ה' לנגדי" הוא "תמיד".

וזוהי הברכה הכללית ש"שאר צדיקיא" מברכים כל איש ישראל, שעל ידה יומשך לו הכח בהליכתו בעולם: "ונחך ה' תמיד" – שהענין ד"ה' לנגדי" ינהיג אותו ("ונחך" מלשון הנהגה) "תמיד", הן ביום והן בלילה, הן בימות החול והן בשבת ויו"ט, ר"ה ויוהכ"פ.

(שמחת בית השואבה תשי"ט)

כשהגיע ל"סך הכל" בעניני המסחר – "האט זיך אים געשריבן אין עוד מלבדו"!

עבודתו של יהודי צריכה להיות באופן ד"שויתי ה' לנגדי תמיד", כתורת הבעש"ט "שויתי לשון השתוות", היינו, שניכר ונרגש אצלו בגלוי שכל הענינים – נפשות וממונות – הם בהשוואה, הכל של הקב"ה, "אין עוד מלבדו".

וכידוע הסיפור אודות ר' בנימין קלעצקער, מחסידיו של רבינו הזקן, שהי' עוסק במסחר עצים, ופעם כשעשה את חשבון הסחורות כו', הנה בהגיעו ל"סך הכל" – כתב "אין עוד מלבדו"...

מובן וגם פשוט, שלא הי' זה "א געמאכטע זאך", שעשה זאת בכוונה תחילה, כדי שיוכלו לספר על גדלותו... אצל ר' בנימין קלעצקער לא הי' שייך "לעשות את עצמו", וכשכתב ב"סך הכל" דחשבונות העצים "אין עוד מלבדו", פירוש הדבר, שהענין ד"אין עוד מלבדו" הי' חדור בכל מציאותו ובכל ענינו, עד שהדבר בא לידי ביטוי בכך שכשהגיע ל"סך הכל" בעניני המסחר – "האט זיך אים געשריבן אין עוד מלבדו"!

וע"ד המסופר בגמרא אודות ר' אבהו שראו אצלו את הענין ד"חכמת אדם תאיר פניו", שצהבו פניו כשמצא תוספתא עתיקתא – שבודאי לא צבט אל לחייו כדי שפניו ייראו צהובות... אם צריכים "קנאייפן די באקן" – הרי זו הוכחה שמציאת ה"תוספתא עתיקתא" לא חדרה בכל מציאותו וישותו, שכן, כאשר הדבר נעשית בכל מציאותו – אזי חודר צהיבת הפנים בדרך ממיא, באופן ד"חכמת אדם תאיר פניו".

(ש"פ ויק"פ תשמ"ה)

אין הכוונה להשתוות מפני שאיבד הטעם בהענינים הגשמיים...

ידועה תורת הבעש"ט בפירוש "שויתי ה' לנגדי תמיד", ש"שויתי לשון השתוות, בכל דבר המאורע הכל שוה אצלו... וכל כוונתו לשם שמים, אבל מצד עצמו אין חילוק".

כלומר, כיון ש"שויתי ה' לנגדי תמיד", שמשים ה' לנגדו תמיד ("שויתי" כפשוטו), אזי "הכל שוה אצלו" ("שויתי" מלשון השתוות), ש"מצד עצמו אין חילוק" אם יהי' באופן כך או באופן כך, כי, כל מה שנוגע לו אינו אלא – רצונו של הקב"ה.

ופשוט, שאין הכוונה למצב של השתוות מפני זקנה וכיו"ב, שאיבד הטעם כו' בהענינים הגשמיים, אלא, הכוונה היא להשתוות מפני ש"שויתי ה' לנגדי תמיד", שנוגע לו אך ורק רצונו של הקב"ה...

וענין זה מתבטא גם באופן ההתעסקות בעניני העולם – שעושה רק מה שמוכרח לעשות מפני הציווי ד"וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה", שצריך להיות פעולה ועשי' שלו, ואז נמשכת ברכתו של הקב"ה.

ולהעיר גם מסיפור החסידים (סיפור שיש לו לימוד והוראה בעניני יר"ש כו')

אודות הנהגתו של הבעש"ט, שפעם אחת הקיש על חלונו של א', ולא המתין אלא המשיך בדרכו, וכששאלו אותו לפשר הנהגה זו, דלכאורה, ממה נפשך: אם זקוק אליו, שלכן הולך להקיש על חלונו - צריך להמתין שיפתח לו וישאל לרצונו וימלא בקשתו, ואם אינו זקוק אליו - למה הלך להקיש על חלונו? והשיב הבעש"ט, שהקיש על חלונו כדי לקיים הציווי ד"בכל אשר תעשה", שכן, ביחס אליו, ההקשה על חלונו בלבד (מבלי להמתין שיפתח וישאל לרצונו כו') חשובה עשי', ולא רק עשי' סתם, אלא "ב"א אשר תעשה", וכל השאר - אין זה תפקידו, והקב"ה יעשה כרצונו.

ואף שדרך הנהגה זו - שהקשה על החלון בלבד תחשב "כל אשר תעשה" - לאו כל מוחא סביל דא, מ"מ, מעין ודוגמת זה שייך גם בכאו"א, שעשייתו היא בגלל ציווי הקב"ה שצ"ל "בכל אשר תעשה", ובמילא, עניני העולם מצד עצמם נעשים אצלו באופן של השתוות.

(ש"פ במדבר תשמ"ט)